

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

**TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A
D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA**

Títol:

**GUERRA I LIJ: EDUCAR PER A LA PAU
DES DE L'ÀLBUM**

Nom de l'alumna: Tàrraga Bono, Paula

Nom del tutora del TFG: Aguilar Ródenas, Consol

Àrea de coneixement: Didàctica de la Llengua i la Literatura

Curs acadèmic: 2016/2017

Agraïments

M'agradaria agrair a la meua tutora Consol Aguilar la seua dedicació, ajuda i comprensió davant aquest TFG. També pels seus ànims i els seus consells front els dubtes que em sorgien. A més per confiar en nosaltres i sempre fer-nos veure que podem fer tot allò que ens proposem.

Gràcies també a tú, Consol, per ajudar-me a creixer com a professional i per haber-me ensenyant tant en l'assignatura de Didàctica de la Llengua Catalana per aconseguir que aquest treball fora més complet i emocionant.

ÍNDEX

1. Justificació personal de l'elecció del tema de TFG. Relat de vida.	4
2. Objectius.	5
3. Necessitat de la formació de LIJ en la formació inicial de mestres: Criteris per seleccionar LIJ de qualitat literària i estètica.	6
4. L'àlbum en la LIJ.	8
5. Per què he triat aquest llibre per treballar primer curs de primària?.....	10
5.1. <i>El viatge</i> . Francesca Sanna	
6. Anàlisi de les il·lustracions.	18
7. Pràctica professionalitzadora a l'escola.	18
7.1. Abans d'anar: què fer?	
7.2. A l'escola: Contacontes	
8. Transformació des del TFG com a mestra.	21
9. Bibliografia i webgrafia.	23
10. Annex: anàlisi de l'àlbum <i>El viatge</i>	25

1. Justificació de l'elecció del tema: relat de vida.

Des del moment en què entrem a la titulació, sabem que a la fi dels quatre anys hem de fer un treball per concloure aquesta etapa. Pot ser, hi ha gent que des del primer moment ha sabut quin seria el tema que escolliria una vegada arribat el moment però, aquest no ha sigut el meu cas. Fins que no vaig arribar a quart de carrera i vaig cursar l'assignatura de Didàctica de la Llengua i la Literatura Catalana (DLL) no ho vaig tindre clar.

Em va semblar molt interessant la necessitat del fet que a l'aula hi hagueren mestres amb un criteri adequat per poder seleccionar llibres de qualitat, no sols pel que fa a la literatura sinó també a l'estètica. Els llibres que ens va donar l'oportunitat de veure i treballar la professora Consol Aguilar em van fer reaccionar sobre la importància de la literatura en la societat i sobretot, a l'escola.

El record de la meua infància en relació als llibres que llegíem a primària és prou limitat. Recorde que quan era menuda no m'agradava llegir. Els llibres que ens oferien a l'aula eren de dubtosa qualitat. Tots els llibres tenien una temàtica pareguda que feia que perdera l'interés. A la meua classe no hi havia una biblioteca d'aula amb qualitat i per tant, no hi havia una lliure elecció dels llibres que podíem llegir. Per aquesta raó, vaig associar la lectura a una obligació.

Pense que, moltes vegades els llibres que les xiquetes i els xiquets lligen a classe, són els que ofereix l'editorial o bé, col·leccions on la majoria dels llibres no tenen qualitat. Possiblement, les educadores i els educadors els elegeixen per comoditat i/o per economia.

Després de cursar aquesta assignatura, considere l'àlbum com a forma molt encertada de transmetre sentiments i sensacions mitjançant una interacció entre el text i la imatge.

Com bé sabem, els contes tradicionals, sempre tenen una història de fantasia i un final feliç. Considere que les xiquetes i els xiquets són sabedors que la vida no sempre és com ens la conten als llibres. Dia a dia, veuen a la televisió l'assetjament que sofreixen algunes xiquetes i xiquets perquè algunes persones no accepten la diversitat, també veiem les tragèdies de la guerra i de la recerca per tenir una vida millor i a més, també està molt present la violència de gènere. Per tant, per què no ens

plantejem que a les aules també hi haurien d'haver llibres que contaren la realitat i que aquests, no hagueren de tenir per obligació un final feliç?

Tenim al nostre abast molts llibres i àlbums de moltíssima qualitat amb un ampli ventall de temes que haurien d'estar a les biblioteques de tots els col·legis i fins i tot a totes les aules.

Finalment, i després de dubtar molt ja que, escollir un sols tema se'm queda curt, he decidit centrar la temàtica del meu treball de final de grau sobre la Literatura Infantil i Juvenil (LIJ) en la guerra, un tema urgent i necessari donades les guerres actuals i, concretament, el tractament de la guerra a Síria als medis. Considere necessari mostrar els nens des de petits, la realitat del món.

2. Objectiu

Quins són els objectius primordials que em propose elaborant aquest TFG?

Per tal d'aconseguir un TFG complet i amb coherència, es treballarà conjuntament la part teòrica, pràctica i professionalitzadora. Perquè, té sentit una sense les altres?

- Teoria: Ser capaç de seleccionar llibres de qualitat estètica i literària, amb criteris de vigor científic com a futura mestra, des d'una anàlisi amb profunditat lligada a una lectura crítica.
- Pràctica: Aplicar aquesta anàlisi a un producte literari complex, on interactua text i imatge, com és l'àlbum. Cal dur la teoria generada a les aules per aconseguir bons resultats.
- Professionalització: Dur a la pràctica educativa concreta a una aula de primària, aquest aprenentatge teòric i pràctic assolit (conceptualització i anàlisi) per afavorir a més, un procés professionalitzador lligat a la realitat de l'escola. Així doncs, enllaçant les dues necessitats anteriors complementàries en funció de la formació en LIJ com a futura mestra.

Així mateix, he triat un text per treballar la interacció text-imatge en la construcció del sentit del text, afavorint una lectura més crítica i fer una aplicació real de la normativa educativa vigent del tema que es tracta, es a dir, de l'educació per a la pau. L'àlbum que he elegit és *El viatge* de l'autora Francesca Sanna. Aquest llibre tracta la guerra i les seues conseqüències. Per tant, recollint informació del Diari Oficial de la Comunitat Valenciana (2014) on apareix el Decret 108/2014, de

4 de juliol, es cita que:

L'article 27 de la Constitució Espanyola reconeix el dret fonamental a l'educació. L'educació tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i llibertats fonamentals. Així mateix, s'estableix que l'ensenyança bàsica és obligatòria i gratuïta. (p.16326)

A més, a l'article 23 d'incorporació tardana del Decret 108/2014 es determina que: "A fi de fer efectius els principis d'inclusió i no discriminació, es promourà en els centres educatius l'educació intercultural, el respecte a les diferències i la pluralitat cultural, en el marc dels valors constitucionals" (p.16338)

La legislació per al foment de la pau durant aquests anys ha sigut:

- Al Bolletí oficial de l'estat (BOE), la Llei 27/2005 del 30 de novembre que dicta que ha d'haver-hi un Foment de l'Educació i la Cultura de la Pau.

- Llei Orgànica 2/2006 de 3 de maig, d'Educació on s'estableix l'obligatorietat que tots els centres elaboren un Pla de Convivència i que aquest s'incloguen dins el Projecte Educatiu de Centre. (p. 1323)

3. Necessitat de la formació de LIJ en la formació inicial de mestres: Criteris per seleccionar LIJ de qualitat literària i estètica.

En moltes ocasions, les persones adultes ens preguntem: per què serà que les xiquetes i els xiquets no volen llegir?, per què amb la quantitat de llibres que hi ha a la biblioteca i a algunes cases, no s'interessen per agafar-ne un?

Pot ser, cal no fixar-nos per què ho fan així les nenes i els nens sinó anar més enllà i mirar que és el que els oferim. A pesar que costa acceptar-ho, les i els docents i les mares i els pares, sense adonar-nos, de vegades són qui provoquen aquesta trista realitat

Per què?, es preguntaran alguns. Doncs es pot dir que es deu a la poca formació inicial i permanent

d'alguns professionals pel que respecta a la LIJ. Com bé sabem, un llibre ha de tenir una bona qualitat literària i estètica. A les aules i a les biblioteques, som nosaltres, les i els mestres, qui hem de seleccionar llibres que les i els facen endinsar-se en el meravellós món de la lectura. Moltes vegades, es confon un llibre de LIJ amb un llibre de coneixements, per exemple un llibre que parli sobre els animals, no des de la literatura, sinó des de la biologia, no és un llibre LIJ.

Per a no caure en aquesta errada, les i els mestres hem de formar-nos i ser crítics a l'hora d'oferir lectures les nostres xiquetes i xiquets. Hem d'escollir literatura amb missatge, literatura que tracte sense escrúpols una gran diversitat de temes.

Cal ser exigents, fer relectures i proporcionar el millor de nosaltres per poder aconseguir educar-los el gust literari.

També és necessari que les nenes i els nens, vegem que les persones adultes gaudim de la lectura i donar-los l'oportunitat de gaudir d'ella escoltant-la.

Com a mestres també ens hem d'educar en la mirada, en el valor de l'art estètic, no sols literari. Hem de ser conscients de la importància de les il·lustracions. La majoria de la crítica margina aquesta part de la LIJ. Com palesa Aguilar (2002):

Otro problema enorme que va unido a la conceptualización de la Didáctica de la LIJ es la ausencia de una crítica responsable, independiente y de calidad en la LIJ, elaborada por especialistas que pueden abordar los textos e imágenes adecuadamente y no, como en general ocurre, ofreciendo simples resúmenes de los argumentos, obviando las ilustraciones o analizándolas de una manera lamentable; es decir, una crítica que tenga en cuenta la historia de la LIJ y la realidad de las personas a las que va dirigida. (p. 11)

Cal valorar les il·lustracions que completen el text, aquelles il·lustracions sense les quals, un text es podria considerar incomplet, com si li faltara l'ànima.

Per tant, com assenyala Aguilar (2002:7) cal a més d'un canvi en l'enfocament i la metodologia, una transformació en l'actitud del docent. Hem de mirar-nos a nosaltres abans de culpar els altres.

Els mestres som un gran referent en la vida dels infants per tant, cal reivindicar una bona formació.

Aguilar (2002) recull aquest text de Molina:

Uno de los lugares donde más intensamente sucede la literatura es el aula en donde el profesor sin más ayuda que su entusiasmo y su coraje le transmite a uno solo de sus alumnos el amor por los libros, el gusto por la razón en vez de por la brutalidad, la conciencia de que el mundo es más grande y más valioso que todo lo que puede sugerirle la imaginación. (p. 14)

4. L'àlbum en la LIJ

Què és l'àlbum?, per què és un encert treballar l'àlbum a les escoles?

Per respondre a aquestes preguntes, primer hem de situar-nos. És evident que tots coneixem molts tipus de llibres. Saber diferenciar-los i seleccionar-los és una part fonamental en la formació inicial dels mestres.

Com bé sabem, entre tots els llibres que tenim a l'abast relacionats amb la LIJ hi ha el conte, el llibre-il·lustrat i l'àlbum. Moltes vegades, suposem que tots aquests gèneres són el mateix però no és així. Per tant, opine que és necessària una diferenciació d'aquests tipus de llibres.

Com afirma Doonan (2001: 2) l'àlbum ha canviat i evolucionat molt en el temps. L'àlbum és un gènere diferent del que hem estat acostumats a les escoles. A diferència d'un conte o un llibre il·lustrat, l'àlbum va més enllà, és més obert a tot tipus de temes. És un tipus de llibre que està dotat d'imatge i text. Aquests dos elements. En l'àlbum el text i la il·lustració es complementen l'un a l'altre. I Gutiérrez (2005:1) evidència que totes les parts (portada, text, imatge, colors, grafia, format...) juguen un paper imprescindible per a comprendre el que ens vol transmetre l'autor-a i l'il·lustrador-a. Els dos llenguatges interactuen a la perfecció, creen una significació d'unitat, formen un total.

De vegades, l'àlbum és considerat un problema perquè conté més imatges que text i això fa pensar que les nenes i els nens no treballen el suficient la lectura. Però açò, com assenyala Diaz-Plaja

(2002: 2) és caure en un “reduccionisme literari”, ja que analitzar i mirar les imatges també és llegir. Per altra banda, a l'educació i a la literatura, la neutralitat no existeix. Totes i tots tenim un tipus d'ideologia i açò també es presenta als àlbums. Les autores, autors, il·lustradores i il·lustradors fent els seus llibres, prenen una postura, defenen els seus pensaments i creences però això sí, sense que siga una declaració d'intensions per a vendre la seua ideologia política.

Com mostra Rosero (2010:7-19), hi ha cinc tipus de relacions dialògiques entre text i imatge a l'àlbum:

1. El *vassallatge* on es fa una il·lustració a partir d'un text que ja ha estat escrit. Aquesta imatge sols representa el que ha escrit l'autor a l'àlbum, sense tenir cap tipus de missatge.
2. La *clarificació* on es torna a recrear el que hi ha escrit al text. Aquesta volta l'il·lustrador-a crea una imatge a partir de la seua interpretació del text.
3. La *simbiosi* on la imatge pren el protagonisme i el text completa allò que no es pot entendre amb sols la il·lustració.
4. La *ficció* ja que alguns àlbums provenen de llibres de fantasia, es crea un tipus d'engany que a la vista del lector pot arribar a ser creïble.
5. L'últim, i el que més m'interessa destacar és el de la *taxonomia*, ja que l'àlbum que he elegit presenta aquesta característica. És el tipus de gènere que manifesta una relació més completa. Rosero (2010) afirma que en la taxonomia:

[..] la imagen y el texto están armados de manera que hacen una clasificación de un concepto, un cuento o un personaje, con el fin de construir el relato visual y escrito por medio de la unión de partes que esta descomposición presenta, de manera que el libro se compone de los fragmentos que forman el total. (p. 17)

5. Per què he triat aquest llibre per treballar primer curs de primària?

Tejerina (2005b:8) assenyala que López Tamés recull una cita de Michael Ende que, considere, és molt aclaridora: “No hay temas infantiles y temas adultos”.

Aquesta frase emmarca una de les errades en què més fàcil és caure. Com afirma Tejerina (2005a:184) moltes i molts mestres fugen de temes que consideren complicats o inadequats per a treballar amb les nenes i els nens per les seues edats. A pesar que ens trobem al segle XXI, existeixen els temes tabú a les escoles. Alguns d'ells com l'homosexualitat, la violència de gènere, l'assetjament, la guerra o la mort. Aquesta postura no beneficia a les xiquetes i xiquets sinó tot el contrari. Amagar-los i evadir-los d'una realitat que està tant present a la societat és perjudicial per a la seua educació.

Elles i ells també poden comprendre aquests tipus de temes però, sempre tenint en compte que els llibres han d'estar adequats a la seua comprensió visual i lectora depenent de la seua edat madurativa. Sempre es diu que es vol aconseguir que les i els estudiants tinguen una visió crítica i una reflexió davant del que lligem però si les i els tallem les ales eliminant aquests tipus de temes, es conformaran en llegir els llibres que ofereixen els editorials i llibres tradicionals sense que hagen de fer cap tipus de reflexió.

Enfront de l'elecció de l'àlbum per a aquest TFG, vaig pensar elegir un tema que quasi mai es tracta a les escoles, d'aquests anomenats tabús. Els llibres que trobem a algunes classes de primària són sobre princeses i prínceps, tenen finals feliços, contenen aventures sobre pirates, etc. Per tant, volia centrar-me en la realitat, en el que s'està vivint al voltant del món. Aleshores, després de pensar-ho molt i davant la impossibilitat d'abastar tots els temes, em vaig decidir per l'àlbum *El viatge* de Francesca Sanna. Aquest llibre el vaig treballar a classe de DLL.

Des del primer moment en què el vaig tenir entre les mans i vaig poder observar-lo de primera mà, em va fascinar. Un recull d'històries reals, del sofriment i la lluita incansable combinat amb unes esplèndides il·lustracions que tracten aquest dur tema amb molta sensibilitat. És inevitable emocionar-se en llegir aquest àlbum. Aleshores, considere que per a xiquetes i xiquets de primer de primària pot ser un llibre molt recomanable perquè coneixen d'una forma emotiva com és la guerra i el que sofreixen les famílies per aconseguir fugir d'ella.

La guerra està present al nostre voltat. Les nenes i els nens veuen les desgràcies i les conseqüències de la guerra constantment a la televisió. Fer-los entendre el que està passant mitjançant aquest

àlbum és una bona alternativa.

La falta d'informació està present a la nostra societat. A les notícies i diaris no apareixen les veritables causes per les quals el món està patint aquestes desigualtats. De vegades no li donem prou importància a aquesta realitat que ens hauria d'afectar com si ens estiguera passant a nosaltres. Per tant, com afirma Aguilar (2004: 1) es necessita un canvi en l'actitud del professorat enfront d'aquesta situació.

Aquestes desigualtats apareixen per culpa dels interessos econòmics i polítics. Vivim en un sistema capitalista on pareix que importa més l'economia que les persones. Com assenyala Tejerina (2005a:182) "Sabemos que la mayor parte de la población mundial sigue debatiéndose entre el hambre y la ignorancia".

Aquest problema no sols afecta les adultes i els adults sinó també a les i els infants. La infància és una de les més afectades pels conflictes bèl·lics. Als països en guerra, les persones no posseeixen els drets humans ni tampoc els d'infantesa. Seguint la pàgina oficial de l'ONU, es va declarar que totes les xiquetes i xiquets tenen el dret a la protecció, l'educació, l'atenció sanitària, l'habitatge i a una nutrició adequada. L'ONU afirma que la situació de les i els infants davant els conflictes bèl·lics és deplorable. Des de fa temps, s'està lluitant pels seus drets. Es va crear un pla d'acció per a evitar que seguiren utilitzant-los per a combatre en la guerra. A pesar d'açò, encara veiem xiquetes i xiquets amb armes a la mà i preparats per a la guerra.

A Síria, segons les dades proporcionades per l'ONU, la guerra ha provocat més de 250.000 morts on s'inclouen la de milers de nenes i nens. L'any 2015 en Afganistan, és quan més mort infantil s'ha registrat des del 2009. Algunes d'aquestes morts es donen per violacions, mutilacions, assassinats i reclutaments. En la majoria dels casos, la guerra crea una desestructuració familiar com es dona al cas de l'àlbum *El viatge* on el pare ha d'abandonar la llar per militar a la guerra. També està present una gran quantitat d'abandó infantil. Tejerina (2005a:185) afirma que la literatura ha de ser moral. També cal que siga social i que eduque en la igualtat, per tant, crec que el llibre que he escollit presenta totes aquestes característiques.

Avui dia, com he escrit abans, és inevitable fer una comparació clara entre l'àlbum *El viatge* i la situació actual a Síria, Palestina i més països respecte als refugiats. Els refugiats són aquelles persones que han hagut de deixar el seu país per la por de ser atacats per altres per la seua nacionalitat i cultura. Per tant, considere que hem de seguir lluitant per aquests països, per aquestes persones que tenen el mateix dret que nosaltres a viure bé. No es fa prou per a ajudar-los. Es

necessita més solidaritat i compromís per part de la gent per aconseguir que aquests conflictes acaben. En lloc d'haver-hi cada vegada menys desigualtat al món, és al contrari, "la brecha entre pobres y ricos se ensancha día a día" Tejerina (2005a:182).

Segons afirma Altares (2016) en el periòdic *El País*, Moustafa Jano és un refugiat provinent de Síria que va arribar en pastera a Europa després de fugir de la guerra. Moustafa Jano està lluny de la seua família i està esperant que li donen els papers per poder treballar. Amb les seues imatges ha mostrat al món d'una forma molt sensible i a la vegada contundent, la situació actual per què passen les persones en la guerra. Algunes de les fotografies d'aquesta sèrie són ¹:

Aquesta imatge simbolitza la devastació que generen les armes als conflictes bèl·lics. El fotògraf vol reflectir amb el color negre i un míssil gegant, el poder que poden arribar a tindre les armes per arribar a destruir una ciutat. Tota la ciutat ha caigut sota aquesta bala que representa el que pot provocar l'ésser humà sense miraments.

1 Font: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474539200

Amb aquesta imatge el fotògraf vol representar la infància en la guerra. La comparació de la innocència enfront de la destrucció. Es juga amb els colors, el color rosa en aquesta imatge representa la puresa, la fragilitat de dos, pots ser germans, amb sols la possessió d'un peluix que estan asseguts mirant com estan destruint tot el que els envolta. Darrere d'aquesta imatge pot haver la perduda de la seua família, ja que estan sols sense la seua mare i ni el seu pare. S'abracen mentre miren l'horitzó. Al fons tot és devastació i obscuritat.

Finalment, destacar aquesta imatge on es recrea la situació d'un nen davant d'una casa en ruïnes al costat d'un Pokémon. Amb açò Moustafa Jano, com s'afirma al periòdic, vol fer veure la contraposició del que està ocorrent a Síria i la nova moda europea del joc "Pokémon Go".

Però, com afecta la guerra a totes i tots els refugiats i desplaçats?

Síria du sumida en una guerra Civil des de l'any 2011. Segons les dades proporcionades per l'ONU, el nombre de refugiats ha crescut fins a superar els 5 milions. A més, hi ha més de 6 milions de desplaçats a Síria, és a dir, persones que estan intentant fugir però que encara no han pogut travessar la frontera.

Qui aconsegueix salvar la vida i arribar a la costa, com és el cas de l'àlbum *El viatge*, ha de pujar a una barca amb molta gent. Pel mar, sofreixen fam, fred, calor i a vegades perdudes d'ésser estimats. Una vegada arriben al seu destí, no tenen les coses fàcils. No tots disposen d'asil i no es compleix l'articulat de la Declaració Universal dels Drets Humans.

L'ONU disposa d'un organisme anomenat "Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Refugiados" (ACNUR). Aquest organisme es dedica a protegir a les i els refugiats i buscar solucions per aquesta caòtica situació.

Per tant, aquest llibre pot crear en les i els xiquets una empatia, preocupació i també interès. Es busca que les i els nens siguin crítics davant la realitat de la guerra, que transformen el seu pensament cap a un de més solidari que els faça créixer com a persones. Aprendre a ser tolerants.

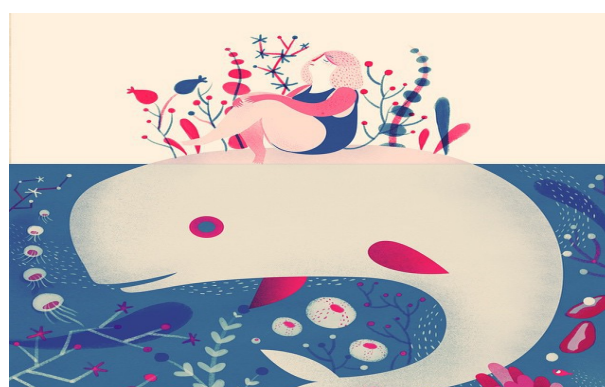
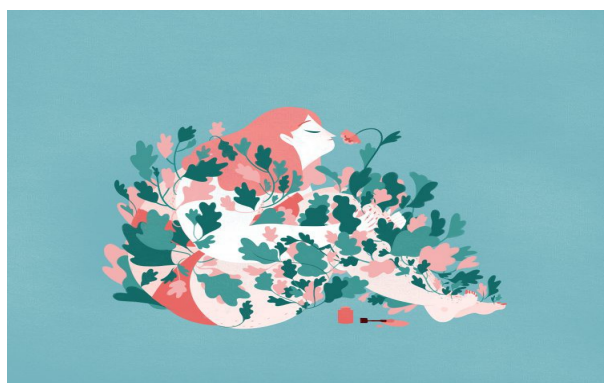
Gràcies a l'assignatura de DLL puc afirmar que hi ha altres àlbums molt interessants per tractar el tema de la guerra, alguns d'ells podrien ser:

- *Migrar* de Jose Manuel Mateo y Javier Martínez Pedro on es narra la difícil història que ha de sofrir un xiquet i la seua família per fugir de la guerra.
- *Rosa Blanca* de Roberto Innocenti que tracta la història d'una nena alemanya que vol ajudar els xiquets que hi ha al camp de refugiats i que desafortunadament troba la mort.
- *La Història d'Erika* de Roberto Innocenti i Ruth Vander Zee. És la commovedora història situada a l'època de l'Alemanya Nazi, d'una família que està sent traslladada a un camp de concentració. Front aquesta situació i la mare desesperada, llança al bebé anomenada Erika per la finestra amb l'esperança que trobarà una vida millor de la que les i els espera als altres.

5.1 *El viatge*. Francesca Sanna

L'autora de l'àlbum *El viatge* és Francesca Sanna. Francesca Sanna és il·lustradora d'àlbums infantils. És originària d'Itàlia però ara està residint a Zuric, en Suïssa. Després d'acabar els seus estudis universitaris, va anar a Alemanya i més tard a Suïssa per continuar la seua formació. Es va graduar en el Màster en Disseny de l'Escola de Lucerna d'Art i Disseny l'any 2015. Ha rebut molts premis gràcies a les seues il·lustracions, com per exemple la Medalla d'Or de la Societat d'Il·lustradors de Nova York al 2015 i el XVII premi llibreter 2016 per l'àlbum *El viatge*.

Francesca Sanna disposa d'una pàgina web on publica moltes de les seues il·lustracions. Les seues il·lustracions tenen un estil particular, molt personal. En la meua opinió utilitza una tècnica única que la fa especial. Aquestes són algunes de les il·lustracions creades per ella que apareixen a la seua web:

Font: Francesca Sanna Illustration²

Com es pot observar també a l'àlbum *El viatge*, la il·lustradora utilitza molts elements de la
2 Imatges: <https://francescasanna.com/>

naturalesa per fer el seu treball. Molts animals, molts arbres i fulles, també el mar, etc.

Pel que fa a l'**àlbum**, he escollit aquest perquè m'ha paregut molt adequat per a adreçar-lo a nenes i nens de primer de primària (de 6 i 7 anys). L'objectiu és treballar el tema de la guerra d'una forma diferent, mitjançant l'àlbum i des de la sensibilitat de les il·lustracions i el text que el componen. Aquest llibre es va escriure l'any 2016 amb el títol original *The journey*. La traducció del llibre és d'Anna Corina l'any 2016. L'**editorial** original on es va publicar és *Flying Eye Books* però la traducció està creada per l'editorial *La Petita Impedimenta*.

L'àlbum consta de 40 pàgines amb un **format** de doble pàgina que resulta molt vistós. La tapa del llibre és dura.

Sinopsi: La trama de la història es basa en el viatge que ha de fer una família. De vegades, viatgem per gust, sempre amb el pensament de que anem a tornar a la nostra llar però, aquest no és el cas, possiblement no hi ha tornada perquè se'n van per fugir de la guerra. Durant tot aquest procés, els ocorren moltes tragèdies i impediments però sempre segueixen lluitant per aconseguir el seu propòsit sense perdre l'esperança de salvar les seues vides.

El **destinatari-a** a qui va dirigit aquest àlbum pot ser qualsevol edat. Des de nenes i nens de 6 anys fins adults. Açò es deu a la poca dificultat de les frases que utilitza l'autora, les quals les pot entendre tothom, ja que són breus i contundents i a més a més, les il·lustracions que amb detall i gust, aporten tot el necessari per a entendre i completar tota la història.

Pel que fa a l'**estructura narrativa** de l'àlbum *El viatge*, segueix un ordre tradicional que comença pel plantejament de la història on es presenta la problemàtica de la família enfront de la guerra, després el nus, on la família recorre el seu viatge per fugir d'ella i finalment el desenllaç, quan troben terra i fan una metàfora entre els éssers humans i els ocells. A l'àlbum, fixant-nos tant en el text com en les il·lustracions, ens dóna la sensació de continuïtat, ja que l'autora ens vols transmetre la sensació que passen els dies, sense cap parada, sense descans.

El **temps verbal** en què està escrit l'àlbum va canviant a mesura que passem les pàgines. Des de la primera pàgina fins a la deu, està escrit en passat i la resta en present.

No hi ha un clar **narrador**, pot ser tant la nena com el nen. En cap moment es fa al·lusió a qui dels dos fills pertany la veu del narrador. Apareixen frases com “la nostra mare”, per tant podria ser qualsevol dels dos.

L'**estètica** de l'àlbum no és la típica a la qual estem acostumats als contes per a xiquetes i xiquets tradicionals. Utilitza colors foscos com el negre o el verd obscur. Per altra banda, per a crear un

contrast visual, també utilitza el color roig i altres colors més clars. L'autora té una forma d'il·lustrar extremadament curosa, amb tot tipus de detall. Estan plenes de símbols referents a la cultura, a la realitat de món i són fortes en expressivitat i emotivitat. Utilitza molts elements de la natura com boscos, plantes i una àmplia diversitat d'animals.

Pel que fa als **personatges** trobem:

El pare, que apareix als primers moments de la història. És un home que per les poques il·lustracions en les qual ix, puc pensar que és familiar. Poc més sabem d'ell si no que la seua família l'aprecia i sent molt que s'allunye. Ell ha d'anar a lluitar a la guerra i ha d'abandonar la seua llar.

La mare és, en la meua opinió, la protagonista de la història. Opine que és una dona molt lluitadora, que fa tot el possible per protegir la seua filla i el seu fill. És una dona culta, que llig històries als seus fills i els conta la realitat del que van a viure. És un personatge fort, amb molta actitud i autonomia.

La filla i el fill: Són dos xiquets amb molt de coratge. Segueixen la seua mare i afronten els problemes d'una forma molt madura.

Els vigilants: Són una espècie de gegant, amb ulls i pel roig que busquen incansablement a la família per no deixar-los passar la frontera. Per la seua grandària es pot dir que es consideren amb superioritat a la gent que vol creuar el mur.

L'amiga de la mare: És qui informa la mare que hi ha gent que se'n va per fugir de la guerra. A pesar que sols apareix a una imatge, en la meua opinió té un paper important en la història.

L'home que els fa creuar el mur: Apareix com una ombra gegant que els va a ajudar a creuar el mur. En cap moment es veu la seua aparença estètica.

Els animals: A l'àlbum apareixem molts animals. M'agradaria destacar el paper dels ocells a la història, són fonamentals per a entendre el que vol transmetre Francesca Sanna. Es crea la metàfora dels ocells que emigren sense cap frontera i el perquè pel qual nosaltres no. També apareixen els anomenats "animals estranys" que són els ossos, conills, un llop i cérvols. A més, destacar la importància del gat per a la família i a més també apareix una rabosa.

6. Anàlisi de les il·lustracions

Per a completar aquest TFG, no es pot deixar a banda l'anàlisi de les il·lustracions de l'àlbum que he escollit. Com he esmentat abans, tant el text com les il·lustracions són dos elements fonamentals a l'àlbum. Per tant, considere necessari fer l'anàlisi. Aquesta part s'inclou a l'annex.

7. Pràctica professionalitzadora a l'escola

7.1. Abans d'anar: què fer?

Què és el més important abans de contar un llibre a les xiquetes i xiquets?

El primer que hem de fer els professionals, és llegir el llibre que oferim a les nenes i nens. Aquest és un aspecte crucial per poder garantir que el llibre serà adequat per a la seua edat i que té la qualitat estètica i literària necessària. Moltes vegades, les i els mestres pequen de no llegir els llibres que van a treballar amb elles i ells a les escoles.

Per tant, per a fer aquest TFG, el primer que vaig fer va ser triar l'àlbum. Em vaig llegir l'àlbum i vaig observar amb detall les il·lustracions i el text per saber si era adequat a les xiquetes i xiquets de primer de primària.

L'àlbum que he escollit és *El viatge* de Francesca Sanna. El vaig elegir per la seua sensibilitat a l'hora de tractar el tema de la guerra. També perquè el tema dels refugiats Siris està molt present al món i les nenes i els nens tenen dret a saber més sobre el que ocorre. També, l'autora recull informació de persones que realment han passat per aquesta situació i amb totes les històries, crea un àlbum amb una qualitat insuperable.

7.2 A l'escola: Contacontes

I, arriba el moment de dur a la pràctica la lectura de l'àlbum *El viatge*. Des que vaig començar el TFG, estava desitjant que aplegara aquest moment per saber com reaccionarien les i els xiquets davant d'un tema com la guerra.

Per ficar-nos en situació, la lectura s'ha donat una vegada acabat el pràcticum II a l'escola Pío XII de

Vila-real. Les nenes i nens de l'aula on he fet el relat són amb qui he compartit els quatre mesos de pràctiques per tant, em tenien la suficient confiança per a poder preguntar tot el que volgueren. Elles i ells són de primer de primària, és a dir, tenen 6 i 7 anys.

Una vegada arribada a l'aula, els he explicat que anava a contar-los un llibre i s'han emocionat molt. El primer que he fet ha sigut asseure a les xiquetes i xiquets davant de mi i de la pantalla perquè pogueren sentir-me amb claredat i veure les il·lustracions sense cap problema. He dut l'àlbum i a més, com a suport, he inclòs l'àlbum escanejat a la pissarra digital.

Els he mostrat el format del llibre, i els he explicat que aquest tipus de llibre s'anomenava àlbum. Tot el que es troba a un llibre és important, sense oblidar la portada, la contraportada i les guardes. La portada ja els ha sorprès. M'han nomenat tots els elements i personatges que apareixen en ella i ja han començat a fer deduccions del que podia passar a la història. Els he preguntat que creien que passava l'àlbum sols en llegir el seu títol.

Molts m'han dit que la història tractaria sobre una família que se'n va de viatge i viu aventures. En veure que sestaven allunyant de tema, els he dit que observaren la portada amb més detall. Aleshores han nomenat les maletes i un alumne ha dit "hi ha moltes maletes, més de les que ens enduem quan mon anem a un viatge curt". De sobte, una nena diu "això significarà que se'n van de casa i potser és a un altre país". Per tant, he passat a llegir la contraportada, on apareixen les paraules "caos" i "tragèdia". Un nen alça la mà i em pregunta si és perquè el país on viuen està en flames, altre si era perquè hi havia militars bombardejant una ciutat, fins que una xiqueta ha dit si era perquè hi havia una guerra.

He preguntat si alguna vegada havien vist a la televisió que hi havia gent que havia de fugir de seu país perquè estaven en guerra i m'han dit que si, que algunes vegades amb els seus pares veien a les notícies les desgràcies que vivia la gent.

Seguidament, he procedit a llegir l'àlbum i mostrar les imatges. La cara de les nenes i nens ho reflectia tot, s'estaven ficant en la pell dels personatges i estaven vivint la història com si els estiguera passant a ells. La seua cara sovint reflectia por, tristesa i preocupació. Al final de l'àlbum, han dit "per fi han trobat terra, ja podran ser feliços" i han aplaudit. He llegit la nota de l'autora on conta que aquesta història és un recull de diverses històries reals.

Ja finalitzada la lectura per plaer, els he dit que podien preguntar-me el que volgueren i dir-me que havia sigut el que més les i els havia agradat, el que menys i com s'havien sentit. Algunes de les respostes han sigut aquestes:

- "M'ha agradat el principi, quan tota la família estava a la platja i estaven tots junts i feliços."
- "M'ha agradat que els vigilants no agafaren a la família perquè haguera sigut molt trist després de tot l'esforç que havien fet."
- "M'han agradat molt les il·lustracions."
- "M'he sentit molt trist quan la mare plora."
- "M'he sentit mal quan han de deixar el gat i la seua casa enrere per anar-se'n."
- "No m'ha agradat que els vigilants no els deixaren passar."
- "M'he sentit molt feliç quan després del viatge en vaixell, han vist terra."
- "No m'ha agradat el color negre que apareix en moltes il·lustracions."

Pel que respecta al rebuig d'alguns alumnes front el color negre a les il·lustracions, es pot concloure

que no estan acostumats a aquest tipus de llibres, possiblement perquè el que lligem està ple de colors vius i de fantasia, per tant, consegüentment no es treballen temes que tracten el dolor, la por i la guerra com aquest ni tampoc, una diversitat de possibilitats estètiques que ajuden a la seua educació artística.

També els he preguntat què significava per a elles i ells la guerra. Algunes de les respostes han sigut: por, tristesa i destrucció.

Finalment també he preguntat si veien la comparació que es feia entre els ocells i les persones. Una nena m'ha dit que els ocells eren lliures per anar on volgueren però que nosaltres no perquè hi ha llocs on hi ha murs, com a l'àlbum.

Ha sigut una experiència inoblidable tractar aquest tema amb les nenes i nens, saber que significa per a elles i ells la guerra i veure quins sentiments les i els sorgien.

Com afirma Tejerina (2005b:17-18) hem de proporcionar, “No sólo libros divertidos, también libros con mensaje (no con moraleja), aquellos que engrandecen el alma y llaman a la emoción y el compromiso con la problemática del mundo.”

8. Transformació des del TFG com a mestra

Què ha suposat per a mi fer aquest TFG?

Doncs, aquest TFG per a mi, ha suposat un gran pas en la meua aventura com a futura mestra.

Professionalment, he après moltes coses que abans desconeixia. Durant els tres primers anys de grau, mai havíem treballat l'àlbum i la LIJ amb aquesta profunditat. Ara, i després d'haver-me enriquit amb molts nous conceptes, literatura i metodologies, valore molt més la importància de la LIJ i la bona selecció de llibres per a algú que es dedica a la docència. També el recurs de l'àlbum per a oferir a les nenes i nens una interacció entre text i il·lustració.

Opine que en aquest TFG es veu reflectit tot el que he après d'aquesta experiència i de l'assignatura de DLL, per tant, estic molt satisfeta en el resultat.

A més, destacar que hem aprofitat moltes hores de reunions que ens han servit per millorar. També hores dedicades a la lectura dels documents relacionats amb aquest tema per aconseguir un visió més ampla sobre el que tractem al nostre TFG.

Després d'haver dut a la pràctica el contacontes a l'aula on he estat fent pràctiques durant quatre mesos, puc afirmar que vull seguir amb aquesta metodologia al meu futur com a mestra. Vull utilitzar la LIJ com a línia democratitzadora i educar a les xiquetes i xiquets des de la solidaritat, empatia, igualtat i respecte, entre altres aspectes, amb la finalitat d'aconseguir que arriben a treballar des d'un pensament crític.

Crec que seria necessari que totes les/els docents, almenys una vegada en la seua trajectòria professional experimentaren aquesta gratificant sensació. És únic crear un clima tan especial i commovedor amb les i els teus alumnes en tractar aquest tipus de temes que no són els habituals, i veure totes les fantàstiques i precioses paraules que poden arribar a expressar.

Educar a nenes i nens lliures, sense por a dir el que pensen. Fer entendre que no hi ha una interpretació única i que totes les seues opinions són vàlides perquè hi ha diferents punts de vista. La necessitat d'aquest treball no sols es basa en el tema que he elegit, sinó des del tema de la guerra, fer visible també tots aquells temes que es consideren tabú a l'educació com l'homosexualitat, l'assetjament o la violència de gènere entre altres. Els mestres som un exemple i hem de fer veure que estem compromets amb la societat, amb les injustícies.

He après, a pesar que em queda un llarg camí per davant per saber més sobre el meravellós món de la LIJ, a tenir un criteri a l'hora de seleccionar llibres. D'açò m'he adonat durant l'estada de pràctiques, ja que analitzant els llibres dels quals es disposava a l'aula i a la biblioteca de l'escola, he pogut comprovar que no trobava eixa qualitat, ni literària ni estètica de què estem parlant. Per tant, per si el professorat ho veia convenient, he passat un llistat amb llibres que gràcies a l'assignatura de DLL, considere necessari que estiguen a una escola.

Ha sigut fascinant poder llegir l'àlbum *El viatge* a les xiquetes i xiquets i veure i sentir com gaudien escolant aquesta extraordinària història.

9. Bibliografía i webgrafia

Aguilar, Consol. (2002). “Nuevo enfoque en la Didáctica de la LIJ”. *CLIJ* 151, 7-14.

URL: <http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/55422/1000127378.pdf?sequence=1>

Aguilar, Consol. (2004). “¿Somos racistas? Sí. La lucha contra el miedo a lo desconocido y la LIJ”.

CLIJ 172, 1-6

URL: http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/56084/aguilar_2013_somos.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Altares, Guillermo (2016). “La historia que esconden las fotos de Pokemons en Siria”. 22 de septiembre.

URL: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474540082

Díaz-Plaja, Ana. (2002). “Leer palabras, leer imágenes. Arte para leer” dins Mendoza, A. (Coord.) *La seducción de la lectura en edades tempranas*. (219-252). Madrid: MEC.

URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=809725>

Doonan, Jane. (2001). “El libro-álbum moderno: suficiente bueno para niños”. *Enlaces con la crítica*, 2, 1-19.

URL: <http://myslide.es/documents/revista-articulo-libro-album.html>

Gutiérrez, Francisco. (2005). “Taller del álbum ilustrado”. *CLIJ*, 185, 52-58.

URL: <http://prensahistorica.mcu.es/en/consulta/registro.cmd?id=1007104>

Normes de citació APA, 6a edició

URL: <http://www.suagm.edu/umet/biblioteca/pdf/GuiaRevMarzo2012APA6taEd.pdf>

Rosero, José. (2010). “Las cinco relaciones dialógica entre el texto y la imagen dentro del álbum ilustrado”.

URL: http://www.anniemate.com/ilustradorescolombianos/documentos/doc/LAS_CINCO_RELACIONES_DIA_LOGICAS-JOSE%20ROSERO.pdf

Sanna, Francesca (2016). “El viatge”. Barcelona. La Petita Impedimenta.

Tejerina, Isabel. (2005a). “Literatura y compromiso: hacer preguntas para buscar respuestas”. *Puertas a la lectura*, 9-10, 180-186.

URL: <http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmc6q284>

Tejerina, Isabel. (2005b) “Literatura infantil y formación de un nuevo maestro” dins Monge, J.J., Portillo, R. (coords.). *La formación del profesorado desde una perspectiva interdisciplinar : retos ante el siglo XXI* (275-293). Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.

URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/literatura-infantil-y-formacin-de-un-nuevo-maestro-0/>

- Legislació:

DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana. N° 7311, 16325-16694.

URL: http://www.dogv.gva.es/datos/2014/07/07/pdf/2014_6347.pdf

Llei 27/2005 de 30 de novembre, de foment de l'educació i la cultura de la pau. N°23, 2819-2820.

URL: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2005/12/16/pdfs/A02819-02820.pdf

Llei Orgànica 2/2006 de 3 de maig, d'Educació. N° 11, 1294-1341.

URL: https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2006/05/16/pdfs/A01294-01341.pdf

- Recursos web:

Web oficial de Francesca Sanna

URL: <https://francescasanna.com/>

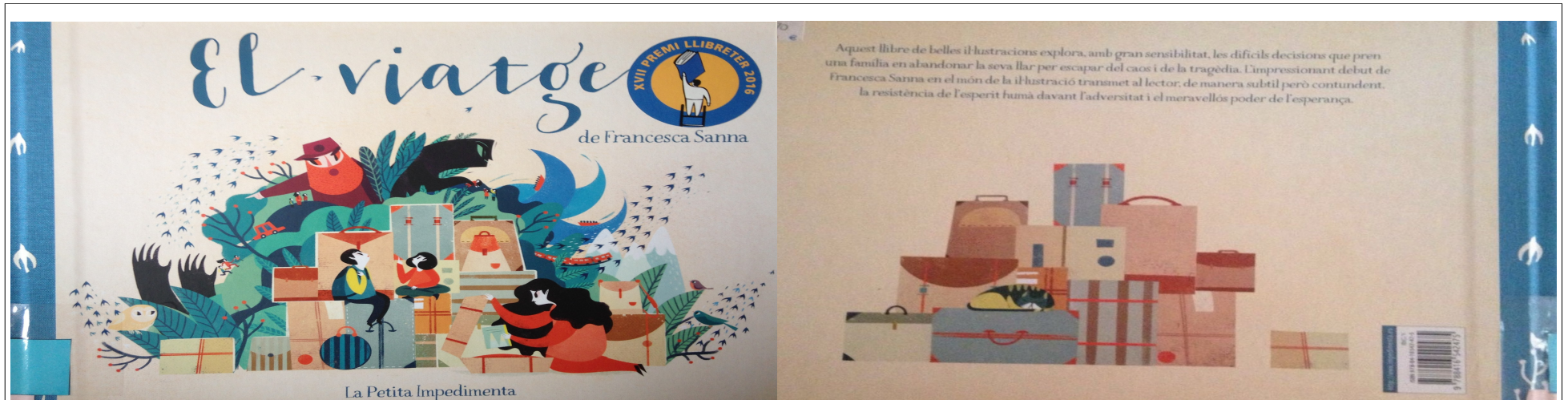
Pàgina web oficial de l'ONU

URL: <http://www.un.org/es/about-un/>

Pàgina web oficial de l'Agència de l'ONU per als Refugiats

URL: <http://acnur.es/>

10. Annex: anàlisi de l'àlbum *El viatge*

El primer que veiem a aquest àlbum és la seua meravellosa portada que ha estat creada com la resta del llibre per l'escriptora i il·lustradora Francesca Sanna. Sols en veure a portada, podem intuir el que ens espera a dintre de l'àlbum. El títol, *El viatge*, ja ens fa pensar que la trama potser anirà sobre l'aventura que viurà algú durant un viatge. Després, si ens fixem en la il·lustració, veiem a una família, una mare amb la seua filla i el seu fill que estan rodejats de maletes. Al fons, la natura, un vigilant i una ombra. A més, a aquesta primera il·lustració, es fa un recull de tot allò que viurà aquesta família. Per altra banda, la importància dels ocells ja es veu reflectida en aquest primer contacte amb el llibre. També podem observar els colors que sobretot, apareixeran durant tot l'àlbum, el negre, el roig i el verd.

A la contraportada es pot veure com la il·lustració reflexa tot allò que han deixat enrere a conseqüència de fer aquest viatge, la seua casa, la seua cultura, la sueva família i el seu treball entre altres. Tots els elements que per més que vulgues dur amb tu, no hi ha possibilitat perquè el primer que has de salvar és la teua vida. És una metàfora de la vida que han hagut de deixar per trobar-ne una més segura.

La meva família i jo vivíem en una ciutat prop del mar. Quan arribava l'estiu, passàvem molts caps de setmana a la platja. Però ara ja no hi anem perquè, l'any passat, les nostres vides van canviar per sempre...

Text: “La meva família i jo vivíem en una ciutat prop del mar. Quan arribava l'estiu, passàvem molts caps de setmana a la platja. Però ara ja no hi anem perquè, l'any passat les nostres vides van canviar per sempre...” El text està escrit en passat. Se situa a la part de dalt de la il·lustració.

Anàlisi de les il·lustracions: A la primera doble pàgina de l'àlbum es veu com una família està passant un dia tranquil a la platja, com ho podria fer qualsevol altra. Hi ha una mare, un pare, una filla i un fill. Es pot veure una ciutat representada a l'arena que, al meu parer, crea una metàfora sobre la debilitat de qualsevol lloc quan hi ha una guerra. La possibilitat de destruir tota una vida d'una forma senzilla, com ho és trencar un castell d'arena. Per altra banda, es veu el mar de color negre, el que ens fa preveure que està a punt d'ocórrer una tragèdia. ³

Pel tipus de construcció que hi ha de la ciutat es pot deduir que és una ciutat situada a l'Orient Pròxim.

3 Font: <https://www.google.es/imghp?hl=es>

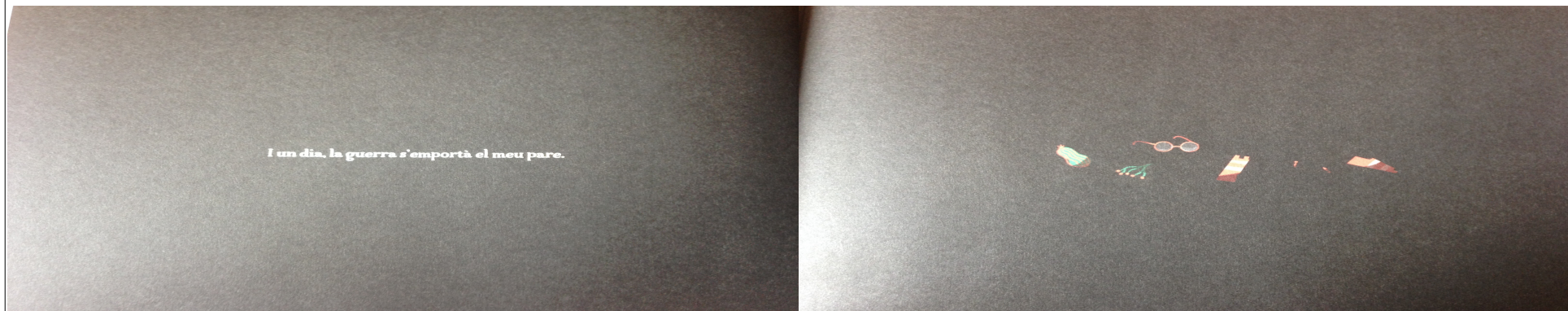
Text: “Esclatà la guerra. Dia rere dia, succeïa una nova desgràcia al nostre voltant fins a no quedar res més que el caos.” El text està situat al centre de la il·lustració, per tant, l'autora vol donar-li importància.

Anàlisi de les il·lustracions: Però de sobte la guerra esclata i ocorre en un moment quotidià, sense que ningú s'ho espere. A la il·lustració es veu com el mar s'està convertint en unes mans que volen atrapar-los, engolir-los. La representació d'unes mans humanes reflectint la guerra, en la meua opinió, és una metàfora de què la guerra la provoquen els éssers humans. Aquestes mans estan destruint amb molta facilitat la ciutat que, com deia abans, és igual de senzill de trencar que l'arena. A la banda esquerra es veu a la família fugint d'aquest horror. ⁴

4 Font: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474539200

Veient aquestes imatges és inevitable relacionar-lo amb la situació actual a països com Síria que estan sent devastats. Aquesta és una imatge del fotògraf Moustafa Jano on es representa el caos que s'està vivint a Síria. Al cartell de la part davantera de la imatge està escrit “Benvolguts a Síria”.

Text: “I un dia, la guerra s'emportà el meu pare.” El text torna a estar al centre de la il·lustració per donar importància al missatge que vol transmetre.

Anàlisi de les il·lustracions: I ara, tot és fosc, tot és dolor. Aquesta doble pàgina és quasi tota negra a falta dels objectes personals del pare. En aquestes pàgines l'autora i il·lustradora considere que vol reflectir amb el color negre el terror, la desgràcia de perdre a un ésser volgut perquè se'n va a lluitar a la guerra com a militant. L'autora utilitza una forma molt sensible i a la vegada contundent de tractar aquest tema. El color negre s'ha utilitzat tradicionalment a la nostra cultura per a reflectir el dol, la guerra, etc. i per tant l'autora l'utilitza per a les dues pàgines per fer veure el gran dolor pel qual estan passant aquestes famílies.⁵

5 Font: <https://www.google.es/imghp?hl=es>

Per crear aquest llaç també s'ha utilitzat el color negre, igual que a les il·lustracions. És un símbol pacifista contra la guerra i el terrorisme. A més, Pablo Picasso també utilitza el negre per representar la guerra. En el quadre “El Guernica”, es pot veure com el negre és un dels colors més utilitzat.

Text: “Des d'aquell dia, tot es tornà més i més fosc. I la meua mare estava més i més preocupada.”

Anàlisi de les il·lustracions: En la següent pàgina passem al blanc total, tot el contrari a la pàgina anterior. Baix hi ha una flor amb la tija negra que en la meua opinió podria representar l'absència del pare. En la següent, veiem a la família abraçant-se. El més proper de la imatge és un retrat de la família al complet, amb el pare. Apareixen unes mans que entren per la finestra. Representen la guerra que vol agafar-los també a ells. La família plora l'allunyament i el desconeixement de què els proporcionarà el futur. La família abraçant-se representa la unitat, l'amor que senten els uns pels altres i la protecció de la mare.

Com a nota intertextual, podem remarcar que el pintor Pablo Picasso també va representar en alguna de les seues obres la protecció de les mares amb les seues filles i fills.⁵

Fins que, un matí, una amiga de la meua mare li va explicar que molta gent marxava. Escapaven cap a un altre país. Un país llunyà amb unes muntanyes molt altes.

Text: “Fins que, un matí, una amiga de la meua mare li va explicar que molta gent marxava. Escapaven cap a un altre país. Un país llunyà amb unes muntanyes molt altes.”

Anàlisi de les il·lustracions: La mare i una amiga estan parlant. Per la il·lustració es pressuposa que l'amiga li està contant que algunes persones

⁵ Font: <https://www.google.es/imghp?hl=es>

marxen a un altre país. Es pot veure com de la boca de l'amiga ix una imatge amb unes muntanyes altes de les quals fa referència al text. Per les muntanyes hi ha persones que pugen, per tant, estan fugint de la guerra. Les dues tenen semblant de preocupació per la incertesa de no saber el que han de fer per escapar d'aquell lloc on la guerra ho està destrossant tot. Al fons de la il·lustració es veu la finestra on hi ha una mà representant la guerra amb un color obscur. A l'altra pàgina es veu el fons blanc i unes ombres d'unes persones amb maletes que emprendran el seu viatge per anar-se'n del país. Pel vestuari de les dones es pot veure com no hi ha un pensament únic dins d'una mateixa societat. Una d'elles porta el hijab i l'altra no.

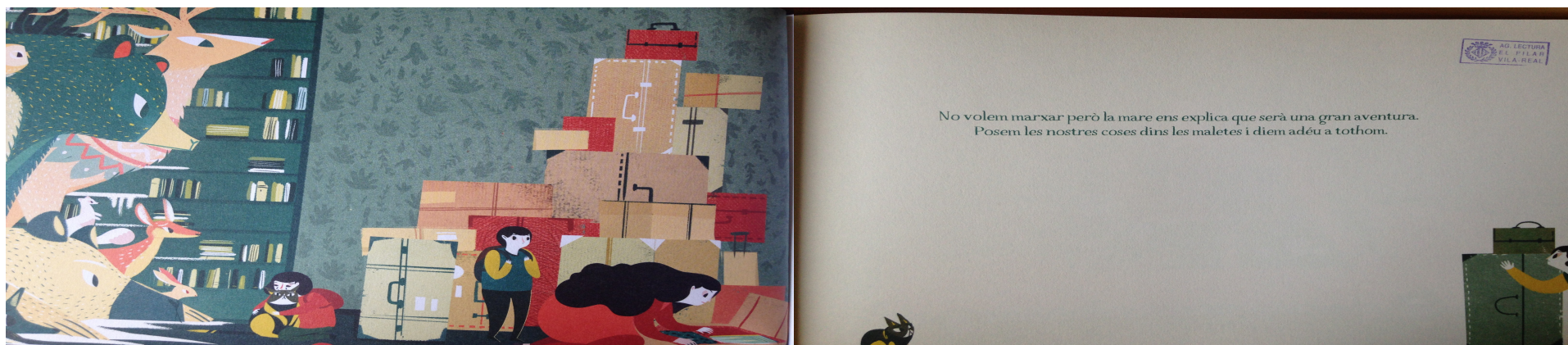

Text: “- On anem? -li preguntem a la nostra mare. -A un lloc segur -ens contesta. -I on és aquest lloc? -tornem a preguntar.”

“Ens ensenya fotografies de ciutats estranyes, de boscos estranys i també d'animals estranys fins que finalment sospira: <<Anirem allí i mai més no tornarem a passar por>>”

Anàlisi de les il·lustracions: A la primera il·lustració d'aquesta doble pàgina, es veu la biblioteca de la llar, tota plena de llibres. Aquesta quantitat de llibres pot fer referència al fet que és una família culta, benestant. La mare agafa un llibre que té a la portada unes muntanyes (d'aquelles que parlava l'amiga). La mare s'està plantejant seriosament deixar el país. Els xiquets miren la seua mare amb incertesa, sense saber com serà el seu futur. Per primera vegada, apareix ell gat de la família que també està observant el que està fent la mare. En la següent, apareix la mare mostrant als fills tot el que trobaran a aquell lloc on possiblement aniran. Per darrere es veuen els animals que apareixen al llibre als quals consideren "estranyes", ja que al

seu país no els han vist mai. Els animals observen a la família amb intriga. El gat a la cultura àrab és un signe de puresa, de divinitat, per tant, la família se l'estima molt.

No volem marxar però la mare ens explica que serà una gran aventura.
Posem les nostres coses dins les maletes i diem adéu a tothom.

Text: “No volem marxar però la mare ens explica que serà una gran aventura. Posem les nostres coses dins les maletes i diem adéu a tothom.”

Anàlisi de les il·lustracions: A la següent pàgina es veu com la família està fent les maletes. La mare fica el llibre de les muntanyes i algun més a la maleta. La biblioteca està quasi buida, el que simbolitza que estan intentant agafar tot el que poden de la que serà la seua anterior vida. La quantitat de maletes és molt gran per tant, és una metàfora de què estan deixant enrere tota la seua vida i a més, la seua classe social. La filla està abraçant el gat i plorant perquè no se'l poden endur en el seu viatge. Els animals de la il·lustració anterior apareixen a una banda observant tot el que està fent la

família. En la il·lustració següent apareix el fill amb dues maletes dient adéu al gat, dient adéu a la seua antiga vida per buscar-ne una més segura.

Text: “Marxem de nit, per evitar ser descoberts...”

“I viatgem durant molts dies.” El text està situat a la part dreta superior de la imatge.

Anàlisi de les il·lustracions: Amb totes les maletes carregades i a la foscor de la nit, per no ser descoberts, emprenen el seu viatge amb el cotxe familiar. La imatge és tota obscura i per darrere es veuen els ulls dels animals observant-los. Al costat del cotxe apareix un ocell que està mirant-los. Una vegada han passat els dies i han recorregut un tram, passen a anar al darrere d'un cotxe carregat de bidons. Estan amagats i per tant la mare fa un gest de silenci amb el dit perquè els xiquets no facen soroll. De fons es veu tot fosc i sols hi ha una casa per tant, ja s'estan allunyant de la població. Han perdut algunes maletes durant el canvi d'automòbil, deixant darrere una part de la seua vida anterior. Proper al cotxe, torna a aparèixer un ocell.

Text: “Com més ens allunyem, més coses deixem enrere.” Aquest text està dividit entre les dues imatges per crear una sensació de continuïtat.

Anàlisi de les il·lustracions: En aquesta doble pàgina la família ha passat del vehicle anterior a un camió ple de fruites, és a dir, és un viatge clandestí. S'amaguen entre les fruites i fan semblant de preocupació. Per primera vegada apareixen en escena els ocells que estan migrant cap a la mateixa direcció on van ells. Cada vegada tenen menys maletes, ara sols dos. Una altra vegada apareix un ocell observant-los. Finalment la mare agafa una bicicleta que disposa d'un remolc i du la seua filla i el seu fill dins. Açò en la meua opinió simbolitza la lluita incansable d'una mare per protegir la seua família. Ara sols els queda una maleta. Amb açò l'autora ens vol transmetre tot el que han perdut i han deixat enrere durant tot el seu llarg viatge. Elles i ell duen uns colors en la roba que fan que es camuflen amb el fons per aconseguir que no siguin descoberts. Com en les últimes il·lustracions, apareix un ocell mirant-los.

Text: “Finalment, aconseguim arribar a la frontera.” El text es situa a la part de baix de la il·lustració.

“És un mur immens, com si fos ben bé una gran tanca! Una tanca que no s'obre i que haurem d'escalar!” El text està situat a la part inferior dreta de la il·lustració.

Anàlisi de les il·lustracions: En aquesta doble pàgina es veu el bosc tot ple d'arbres. Han arribat a la frontera però després de tant d'esforç, hi ha un mur que no els deixa passar i l'única forma de continuar amb el seu viatge és escalar-lo.

Els tres apareixen molt menuts a la banda esquerra de la imatge. Amagada entre els arbres apareix una rabosa que els està mirant.

Els murs estan molt presents a la nostra societat avui dia. S'han creat murs que separen societats, separen persones. Amb açò es limita la llibertat de les persones.

Text: “Però, oh NO! <<Està prohibit creuar la frontera! Torneu per on heu vingut!>> Crida un vigilant molt enfadat. Estem esgotats i no podem tornar enrere.” El text està situat al mig de la il·lustració. La paraula “no” està en majúscules per fer veure la por que tenen i donar-li més èmfasi.

Anàlisi de les il·lustracions: La següent il·lustració és tota de color roig. El color roig moltes vegades, socialment, representa la fúria, el foc. A més, torna a aparèixer la rabosa amb semblant trist perquè està patint la família.

El vigilant està enfadat. És gegant al costat d'elles i ell. La grandària del vigilant simbolitza en la meua opinió, la superioritat que ell sent enfront de les i els que volen travessar la frontera, el poder que té respecte a elles i ell. Ell té els ulls rojos i les dents afilades. La família el mira amb por.

Podem destacar, per exemple que, a l'àlbum *El monstre de colors* de l'escriptora Anna Llenas, la sensació de fúria es representa amb el color roig, igual que el semblant d'aquest vigilant. Però, no obstant això, el color roig també té un valor, unes connotacions a l'art que simbolitzen felicitat, alegria i goig.

Text: “Quan es fa fosc, els sons del bosc m'espanten.”

“Però la mare està al nostre costat i ella mai té por. Tanquem els ulls i aconseguim quedar-nos adormits.”

Anàlisi de les il·lustracions: La família s'amaga i passa la nit al bosc sentint sorolls que els fan por als més menuts. La mare els abraça i els protegeix amb els seus braços. La xiqueta i el xiquet pensen que la mare no té por i això els tranquil·litza. La rabosa segueix observant-los.

La nena i el nen ja dormen i és en eixe moment quan la mare s'enfonsa i es fica a plorar. Aquest moment simbolitza la duresa que de vegades les mares i els pares mostren davant dels seus fills perquè no tinguen por però després, quan ja no les i els veuen, expressen els seus veraders sentiments.

De cop i volta apareixen uns ulls rojos i unes mans que pareix que els vulguen atrapar. Aquesta és la figura dels vigilants que els estan buscant.

Text: “Ens desperten uns crits. Són els vigilants! Ens busquen i ens hem d'amagar.”

<<De pressa! Veniu cap aquí>>, xiuxiueja la nostra mare.”

Anàlisi de les il·lustracions: Mentre segueixen amagats, apareixen dos vigilants que observen entre les fulles per trobar-los. Ells els miren amb preocupació. Els dos tenen el mateix aspecte, ulls rojos i dents afilades que simbolitza la impersonalització dels vigilants, tenen un pensament únic. Els vigilants tornen a ser gegants al costat de la família.

De sobte, entre la foscor, apareix una ombra amb els ulls de color verd. La xiqueta i el xiquet per primera vegada des del principi de l'àlbum somriuen. Veuen que hi ha algú que els ajudarà i estaran més a prop de la salvació.

Text: “Correm sense parar, fins que, de sobte, un home, a qui no hem vist mai abans, apareix del no res. Ens diu que ens ajudarà. La mare li dóna uns quants diners i ell ens porta fins a l'altra banda del mur. És fosc i per sort ningú no ens veu.”

Anàlisi de les il·lustracions: En aquesta doble pàgina, l'ombra gegant els agafa i aconsegueixen passar el mur a canvi d'uns diners que rep aquest home. La seua grandària fa pensar que també es considera amb més poder que la família. Potser és un home que guanya diners gràcies a les desgràcies de la gent. El llibre denuncia així, el tràfic de persones que es lucren a partir del dolor i necessitat d'altres de fugir de la guerra.

Text: “<<El nostre viatge encara no ha acabat>>, ens explica la mare. Encara ens queda creuar el mar infinit que s'allargassa davant els nostres ulls. Com ens ho farem?”

Anàlisi de les il·lustracions: Per fi han passat la frontera i es troben dalt d'una muntanya. Ja està fent-se de dia i al cel es tornen a veure els ocells emigrar. Estan molt prop del mar. Baix de la muntanya hi ha més gent com ells, que estan en la mateixa situació, que també volen fugir de la guerra i que els acompanyaran en el viatge marítim. Hi ha una barca. En aquesta barca és on pujaran. La mare els avisa que el viatge encara no ha acabat i que hauran de travessar "el mar infinit".

A les fotografies de Moustafa Jano també apareixen els ocells, que, igual que a l'àlbum, estan emigrant.⁶

6 Font: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474539200

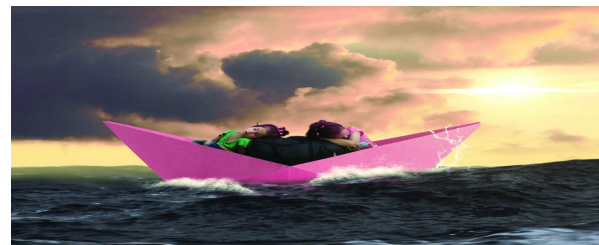
Hem pujat a una barca plena de gent!
No hi cap ni una agulla i no para de ploure,
però el temps passa mentre expliquem històries.
Contes de monstres terribles i perillosos que s'amaguen
en aigües profundes, sota el nostre vaixell, preparats
per engolir-nos si naufraguem!

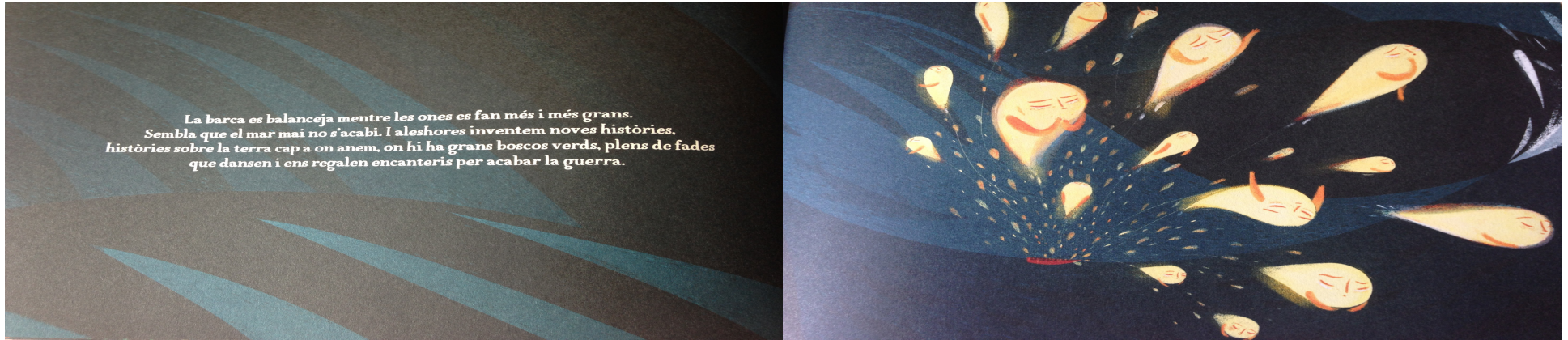
Text: “Hem pujat a una barca plena de gent! No hi cap ni una agulla i no para de ploure, però el temps passa mentre expliquem històries. Contes de monstres terribles i perillosos que s'amaguen en aigües profundes, sota el nostre vaixell, preparats per engolir-nos si naufraguem!”

Anàlisi de les il·lustracions: La barca està totalment plena i baix del mar es veuen animals. També es veu un ésser amb forma humana al qual en les històries que conten denominen "el monstre" que els observa i està preparat per a agafar-los si naufraguen. Aquesta podria ser una metàfora de tota la gent que s'endú el mar per culpa de la guerra. En la següent il·lustració apareix el text on s'explica que conten històries i un petit peix.

Aquestes persones es pugen en pasteres, “cayucos” i moltes vegades el que troben és perill i mort. Moustafa Jano representa aquesta situació amb la imatge de dues nenes que estan en el mar damunt d'un vaixell de paper rosa. Les nenes estan esgotades. Amb aquesta imatge vol representar la fragilitat, la puresa. Amb el color rosa, la infantesa en els conflictes bèl·lics. ⁷

⁷ Font: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474539200

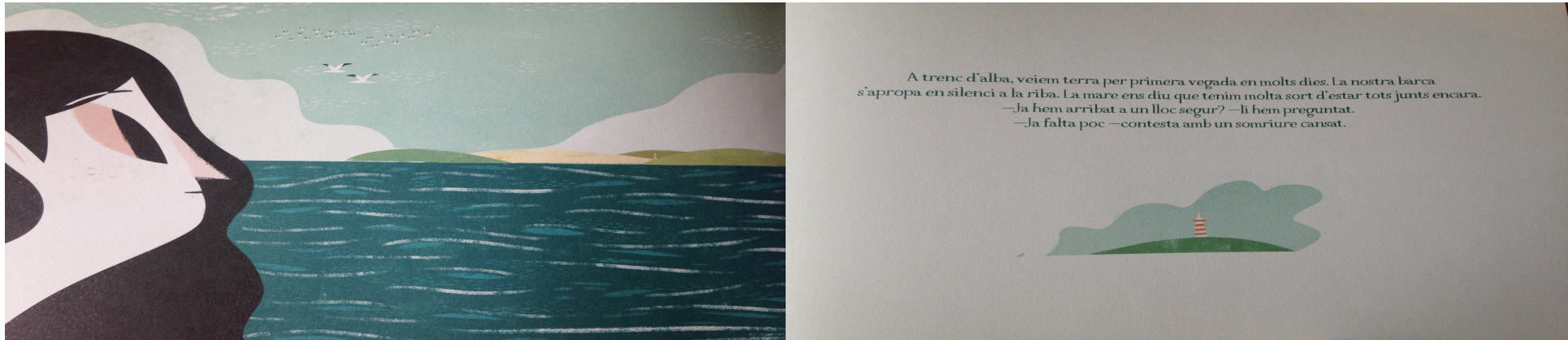
La barca es balanceja mentre les ones es fan més i més grans.
Sembla que el mar mai no s'acabi. I aleshores inventem noves històries,
històries sobre la terra cap a on anem, on hi ha grans boscos verds, plens de fades
que dansen i ens regalen encanteris per acabar la guerra.

Text: “La barca es balanceja mentre les ones es fan més i més grans. Sembla que el mar mai no s'acabi. I aleshores inventem noves històries, històries sobre la terra cap a on anem, on hi ha grans boscos verds, plens de fades que dansen i ens regalen encanteris per acabar la guerra.”

Anàlisi de les il·lustracions: Després es veu fosc i la immensitat del mar. Al text es pot llegir que la por que tenen la converteixen en històries noves, en històries que ja no parlen de monstres sinó de la meravellosa vida que els pot oferir el futur. Es veu la barca molt petita a comparació de les ones. De les persones que es troben a la barca ixen uns ninots grocs que representen les esperances, les il·lusions, els somnis que tenen per trobar al final de viatge una vida millor. Aquesta imatge també és del fotògraf Moustafa Jano. Veiem com hi ha persones damunt d'una barca. Estan molt espantats. Aquest fotògraf va fer una recopilació d'imatges amb pokémons pel que va causar la moda del videojoc, Pokémon Go. El fotògraf vol transmetre les històries que hi ha darrere d'aquestes imatges.⁸

⁸ Font: http://elpais.com/elpais/2016/09/22/album/1474538958_122929.html#1474538958_122929_1474539200

A trenc d'alba, veiem terra per primera vegada en molts dies. La nostra barca s'apropa en silenci a la riba. La mare ens diu que tenim molta sort d'estar tots junts encara.
—Ja hem arribat a un lloc segur? —li hem preguntat.
—Ja falta poc —contesta amb un somriure cansat.

Text: “A trenc d'alba, veiem terra per primera vegada en molts dies. La nostra barca s'apropa en silenci a la riba. La mare ens diu que tenim molta sort d'estar tots junts encara. -Ja hem arribat a un lloc segur? -li hem preguntat. -Ja falta poc -contesta amb un somriure cansat.”

Anàlisi de les il·lustracions: Per fi veuen terra. De matí apareixen unes illes on enmig hi ha un far. En la imatge apareix la mare mirant cap a la terra amb semblant esperançador. Ja estan més prop d'arribar a un lloc més segur. Els ocells també es dirigeixen cap allí.

Constantment estem veient com hi ha refugiats que naveguen pel mar mediterrani. El perill està present al seu viatge i moltes vegades les conseqüències són la mort.

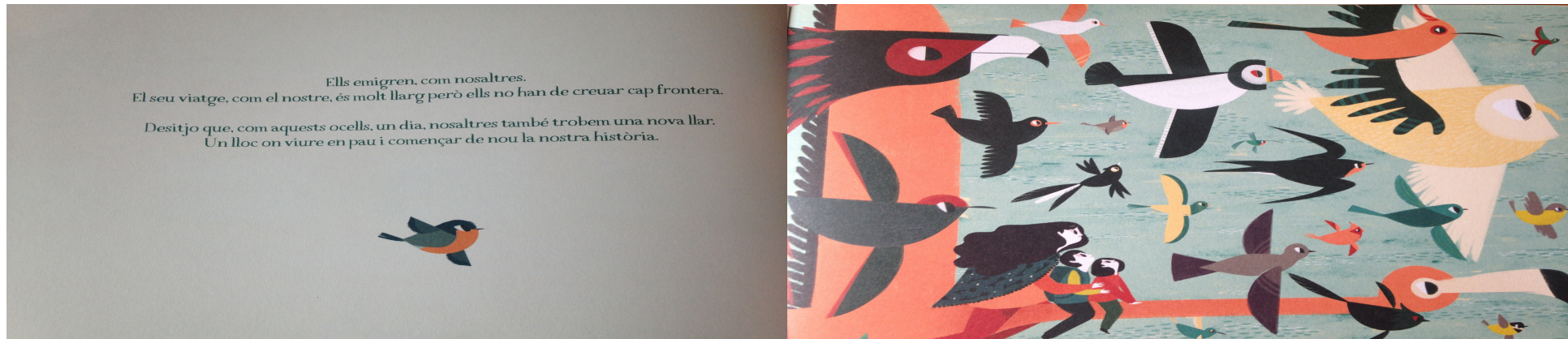
Text: "Continuem el viatge molts més dies i moltes més nits, passem moltes fronteres."

"I des del tren, miro cap amunt i contemplo els ocells, sembla que ens segueixin..."

Anàlisi de les il·lustracions: Segueixen el seu viatge però ara dalt d'un tren. En aquest tren hi ha més persones. Miren per la finestra per poder veure tot el que els rodeja.

El pèl per la finestra de la mare en la meua opinió reflecteix la llibertat que sent a l'estar a un lloc més segur.

Els ocells segueixen la mateixa direcció que ells. Miren cap amunt i veuen els ocells i el xiquet pensa "sembla que ens segueixin".

Text: “Els emigren, com nosaltres. El seu viatge, com el nostre, és molt llarg però ells no han de creuar cap frontera. Desitjo que, com aquests ocells, un dia, nosaltres també trobem una nova llar. Un lloc on viure en pau i començar de nou la nostra història”.

Anàlisi de les il·lustracions: A la següent il·lustració, al text, apareix la comparació entre els humans i els ocells. Els dos emigren i fan un viatge molt llarg però ells no han de travessar cap frontera ni cap mur, ells són lliures. Finalitza amb el narrador desitjant que com els ocells, algun dia nosaltres també puguem emigrar sense impediments i poder trobar un lloc on ser feliços. A l'última imatge apareix la família pujada damunt d'un dels ocells, que com ells, també estan emigrant.⁹

⁹ Font: <https://www.google.es/imghp?hl=es>

A les guardes de l'àlbum es veu un resum de tota la història. Es crea una continuïtat. Des del principi quan esclata la guerra, tots els vehicles on es pugen durant el trajecte, el vigilants, el mur, la barca i fins al final quan ja estan muntats al tren i es veuen de fons les muntanyes. A més, el símbol de l'ocell que apareix durant tota la història.

Nota de l'autora

El viatge explica, en realitat, molts viatges diferents. Tot va començar després d'escollir la història de dues noies que vaig conèixer en un camp de refugiats a Itàlia. De seguida vaig entendre que rere els seus viatges s'hi amagava una força profundament commovedora. A partir de llavors, en vaig dedicar a fer moltes entrevistes a immigrants de diverses nacionalitats amb la intenció de recopilar les seves terribles experiències. Al setembre de 2014, quan vaig començar a estudiar Il·lustració en el Màster d'Art de l'Acadèmia de Lucerna, ja sabia que volia fer un llibre on s'expliquessin totes aquestes històries. Cada dia apareixen notícies on es parla d'«immigrants» o «refugiats», però poques vegades tenim l'oportunitat d'escoltar les vivències d'aquells que han hagut d'abandonar la seva llar. Aquest llibre és un collage de totes aquestes històries personals i mostra la immensa força dels seus protagonistes.

Amb aquesta nota, l'autora ens conta que aquest àlbum és un recull de diverses històries que li van contar. Francesca Sanna va conèixer la història de dues nenes que estaven a un camp de refugiats. A partir de sentir-les i sensibilitzar-se amb la seua història, va començar a fer entrevistes a molts immigrants per saber més de com eren les seues vivències. Com ella afirma, sempre veiem com hi ha persones que volen fugir de la guerra però mai ens contem com ha sigut l'experiència traumàtica d'abandonar la seua llar. Per tant, ella ha volgut recrear tot aquest tipus d'històries amb l'àlbum *El viatge*.

